

լալտնի է, մինչև այժմ կառավարում էր մեծ մասամբ թեմակալ առաջնորդների և հոգաբարձութեանց մեծ նեղութիւններով ձեռք բերած միջոցներով, այժմ գրեթէ բոլորովին ապահովուած է և կարող է թէ ընդարձակուել և թէ կանոնաւոր դպրանոցների շարքն անցնել: Պատիւ և լաւտեսական հանդիստ հանգուցեալին. երանի թէ ամեն մարդ գէթ մեռնելիս չմոռանար իւր ծննդավայրը. և լիչէր մերձաւորների կարօտ վիճակը:

Երեանի թեմական դպրոցի կառավարութիւնն ապահովուեց. մի բաւական մեծ հոգսից աղատուեց դպրոցի եռանդուն նախագահ սրբ. Սուքիաս արքեպիսկոպոսը: Յանկանք որ դպրոցի ուսումնական վիճակն էլ բարդաւած է նիւթական ապահովութեան համեմատ:

Հաստատ աղբիւրից կարող ենք հաղորդել, որ Նորին Բարձր Սրբադնութեան գլխաւոր հոգսերից մէկն ալն է ներկայումս, որ կարողանալ դպրանոցը առաջնորդանիստ եկեղեցուց տեղափոխել քաղաքի կենտրոն եկեղեցիներից մէկը և ալնտեղ նորա համար մի հոյակապ շէնք կառուցանել:

Յանկանում ենք կատարեալ լաջողութիւն:

ՎԻԿՏՈՐ ՀԻՒԳՕԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՐԱՄԵԱԿԸ

Փետրուարի 13-ին ամբողջ Ֆրանսիան մի շունչ ու մի հոգի դարձած ողևորութեամբ տօնում է իւր ամենամեծ զաւակներից մէկի ծննդեան հարիւրամեակը: Հայրենիքի ամենամեծ զաւակն ալս անդամ ոչ պատերազմների լաղթանակներ տանող հանձարեղ ղօրավար է, ոչ աշխարհի անիւը պտտեցնող մեծ քաղաքագէտ, ալ իւր տաղանդաւոր մտքի արտայայտութիւններով դափնիներ վաստակած բանաստեղծ, Ֆրանսիայի ամենամեծ բանաստեղծը: Վիկտօր Հիւգօն ալն սակաւաթիւ քանքարաւոր մարդկանցից մէկն է, որ իւր գրչի շարժումների արդիւնքով գրաւել է ոչ միայն իւր հայրենակիցների զգացմունքներն ու սրտերը, ալ և ամբողջ քաղաքակրթ աշխարհի համակրանքն ու սէրը: Հիւգօն Ֆրանսիայի պարծանքն է և նորա ամենախոշոր հիմնաքարերից մէկը: Ինչպէս որ Հիւգօն ինքը ոգևորում էր ֆրանսիացիներով, այնպէս էլ ամեն մի ֆրանսիացի, հասարակապետութեան նա-

խաղաչից սկսած մինչև ամենափոքրիկ դպրոցական աշակերտը և ամենալեւտին բանուորը, ոգևորւում են նորա անունով: Միմիայն ֆրանսիացիների պէս մեծ ազդը կարող էր տալ Հիւզօի նման մի մտքի մեծութիւն, որի անունը երկար դարերի ընթացքում դեռ կհնչէ միմեանց հետևող սերունդների ականջին և սրտին:

Վիկտոր Հիւզօն ծնուել է 1802 թ. փետրուարի 26-ին (նոր տոմարով) Բէզանսօնում. նորա հայրը՝ Յովսէփ Լէօպօլդ Հիւզօն ղրնուորական էր և Նապօլէօնեան զօրախմբի մէջ լինելով՝ չարունակ աստանդական կեանք էր վարում, ուստի փոքրիկ Վիկտորի մայրը իւր միւս երկու որդւոց հետ ի միասին ապրում է Փարիզում և մայրն առանձին ուշադրութեամբ հետևում էր Վիկտորի կրթութեանը: Վիկտորն իւր սկզբնական կրթութիւնը ստանում է հոգևորականի ձեռքով. ալդ միջոցին ընտանիքի հայրը Սպանիայում ծառայելով, մի առ ժամանակ ընտանիքն ես տեղափոխւում է ալնտեղ, սակայն կարճ ժամանակից լստոյ նորից վերադառնում է Փարիզ և Վիկտորին տեղաւորում մի մասնաւոր դպրոցում: Իբրև պանսիօնի աշակերտ նա արդէն փորձում է բանաստեղծութիւններ գրել և 15 տարեկան հասակում մրցանակ է ստանում ֆրանսիական ակադէմիայից «Avantages de l'étude» աշխատութեան համար: Այս լաշոդութեամբ խրախուսուած՝ երիտասարդ բանաստեղծը նուիրւում է գրականութեան և 1822 թ. լոյս է տեսնում նորա բանաստեղծութիւնների առաջին հատորը. ալնուհետև նորա վէպերն ու դրամաները մէկը միւսի լետեից տպագրուելով՝ տարածւում են ամբողջ Ֆրանսիայում և մեծ աղմուկ հանում, որովհետև քանքարաւոր բանաստեղծը իւր գրուածքներով պատերաղմ է մղում կլասիցիզմի դէմ: Իսկ երբ բեմի վրայ ներկայացւում է Հիւզօի «Էրնանին» (1830 թ.) հին և նոր ուղղութեան հետևողների կռիւն իւր գաղաթնակէտին է հասնում և նորը լաղթանակող հանդիսանում: Ալդպիսով Հիւզօն դառնում է հիմնադիր ու մասնաւոր դպրոցի և ազդեցութիւն ունենում ամբողջ Եւրոպայի գրական ուղղութեան վերալ:

Վիկտոր Հիւզօն բանաստեղծի հույակ վաելելով 1845 թ. Վրանսիայի պէրիօ կոչումն է ստանում և քաղաքական կեանքի ասպարէզը մտնում, Լուդովիկ Բօնպարտի հակառակ ընթացք է բռնում և 1851 թ. լալտնի անցքերից լստոյ՝ վալա-

չում է Բէլզիա, ուր մի տարի մնալուց լետոյ անցնում է Զերսէյ և ալնտեղից էլ Գերնսի կղզին: Տասնեութը տարի մեծ բանաստեղծը իւր սիրած հայրենիքից դուրս ապրից և ի միջի ալ նշանաւոր երկերի ալդ միջոցին գրեց և տասը հատորից բաղկացած «Թշուառները», որով արտաբերեց իւր մարդասիրական ամենալուսնաւոր դրացմունքները:

Ֆրանսիայի ամենածանր օրերի միջոցին, ֆրանս-պրուսական պատերազմի ժամանակ Հիւգօն վերադարձաւ Փարիզ և մասնակցեց հայրենակիցների թշուառութեան մեծ վշտին: 1876 թ. նա ընտրուեց սենատի անդամ, բայց ալ ևս քաղաքական խնդիրներում մեծ դեր չէր խաղում: 1881 թ. Ֆրանսիան մեծաշուք կերպով տօնեց աղգալին մեծ բանաստեղծի 79 ամեայ տարեդարձը. չորս տարի անցնելուց լետոյ 1885 թ. մայիսի 22-ին վախճանուեց հանճարը և չտեսնուած վառքով թաղուեց անմահների տաճարում, Պանթէօնում:

Այդ օրուանից դեռ ևս 17 տարի չէ անցել և անհ ալժմ ամբողջ Ֆրանսիայում և նոյն իսկ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում կրկին հնչում է Հիւգօի անունը: Ամբողջ Ֆրանսիական աղգը ամենամեծ շքեղութեամբ տօնեց իւր մեծ մարդու հարիւրամեայ տարեդարձը. տօնախմբութիւնը տեւեց մի ամբողջ շաբաթ, վետրուարի 25-ից մինչև մարտ 2-ը (նոր տոմարով): Առաջին օրը Սէնի նահանգապետը Փարիզի քաղաքալին տան դահլիճներում ընդունեց օտար աղգերի ներկայացուցիչներին և Ֆրանսիայի հարիւր բանաստեղծներին: Երկրորդ օրը ամբողջ Փարիզը ոտքի վրայ էր. պաշտօնական վարչութիւնները, համալսարանը, դպրոցները, բոսսան դադարեցրին իրենց գործունէութիւնը. վաճառատները վաւուռեցան. ամբողջ քաղաքը զարդարուեց դրօշներով, ծաղիկներով, դափներներով: Ամենքը դիմում են դէպի Պանթէօն. հասարակագետութեան նախագահը, սենատորները, աղգալին ժողովի պատգամաւորները, նախարարները, անհամար բազմութիւն հաւաքում են ալնտեղ. լուսաւորութեան նախարարը, նախկին արտաքին գործոց նախարար Հանգտօն ոգևորուած ճառեր են արտասանում և շրջապատում հայրենիքի մեծ բանաստեղծի գործերն ու լիշատակը, կարդում են Հիւգօի բանաստեղծութիւնները: Այդ տեղից բոլորը դիմում են դէպի Վիկտօր Հիւգօի հրապարակը և կրկին իմաստալից ճառախօսութիւններով հանդիսաւոր կերպով վարադրը լետ քաշում բանաստեղծի:

նորաձուլ արձանի վրալից։ Այդպէս տօնախմբութիւնները շարունակուում են ութ օր՝ ամենամեծ տպաւորութիւն թողնելով թէ չափահասների և թէ մատաղ սերնդի սրտերի վերալ. ալդ օրերն անմոռաց կըմնան ֆրանսիացիների համար։

Ահա այսպէս են գնահատում մեծ աղգերն իրենց մեծ զաւակներին։

Ֆրանսիական մեծ բանաստեղծի գրուածքներն և ուղղութիւնն ի միջի ալլոց աղղեցութիւն են ունեցել նաև մեր աղգի նոր գրականութեան վերալ, նամանաւանդ Տաճկահայոց։ Մեր քանքարաւոր բանաստեղծներ—Գուրեանի և Պէշիկթաշլեանի վերալ մեծ ներգործութիւն են ունեցել Հիւզօի գրուածքները։ Մեր բարձրաստիճան հոգևորական Խորէն-Նարբէէն անձնական լարաբերութիւն ունէր Հիւզօի հետ։

Վիկտօր Հիւզօի նշանաւոր երկերից տաճկահայերը թարգմանել են «Յուլառները», (Գր. Չիլինգիրեանի, Զմիւռնիա, 1868 թ.) «Նօտր-Դամ փարիզի» (Տ. Թերզեանի, Երկրորդ թարգ. Մ. Նուպարեանի, Զմիւռնիա, 1871 թ.), «Անջելո» (Զմիւռնիա 1863 թ.), «Բրիստօս ի Վատիկան» (Հեքիմեանի, Կ. Պօլիս, 1871 թ.) և ալն։ Նոյնպէս թարգմանուած են բանաստեղծութիւններից շատերը։ Իսկ Ռուսահայերս ոչ մի նշանաւոր երկ չենք թարգմանել Հիւզօից, դուցէ ալն պատճառով, որ առհասարակ ֆրանսերէնից շատ բան չենք թարգմանել և մեր թարգմանական գրականութիւնն ըստ մեծի մասին ուսերէնից և գերմաներէնից է կաղմակերպուել։

ՄԱՅՐ ՄԱՋՏՈՑԻ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՋՏՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջին ժամանակ մեր մամուլի մէջ շարունակ բողոքներ է լայտնուում, թէ շատ տեղերում աղաւաղուել է Հայաստանեայց ս. եկեղեցու ծէսերի ու արարողութեանց կատարման ձևերը, խանդարուած է հնաւանդ կղանակը և նորմոծութիւնները սկսել են մոռտ գործել մեր եկեղեցիներում։ Այս մասին մի ընդարձակ տեսութիւն մենք տպել ենք «Լուսմալի առաջին տարիների համարներում։

Ալդ աղաւաղութեանց առաջն առնելու գլխաւոր միջոցը մալր Մաշտօցի տարածելն է բոլոր եկեղեցիներում և քահանաների մէջ, որովհետև ալդ մատենումն են ամբողջ-